

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 5, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 338.4–027.33:334.012–045.45

*Д. О. Сугоняко,
к. е. н., старший викладач кафедри менеджменту, Чернігівський державний інститут економіки і управління
Т. В. Полковниченко,
магістрант кафедри фінансів, Чернігівський національний технологічний університет*

УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

*D. O. Sugonyako,
Cand. of Econ. Sciences, senior lecturer department of management Chernigiv State Institute of Economics and Management
T. V. Polkovnichenko,
Master Department of Finance, Chernihiv National Technological University*

THE INDUSTRIAL POTENTIAL MANAGEMENT AT THE PROCESSING INDUSTRY UNDER THE CONDITIONS OF THE PROCESSES INTEGRATION DEVELOPMENT

Метою статті є дослідження стану виробничого потенціалу підприємств переробної промисловості України та вдосконалення системи управління ним в умовах розвитку євроінтеграційних процесів. Обґрунтовано необхідність перегляду існуючих підходів до управління виробничим потенціалом переробних підприємств як на державному, регіональному, так і локальному рівнях. Розроблено систему управління таким потенціалом в умовах стабільного, або навпаки, нестабільного стану підприємств переробної промисловості. Застосування такої системи в практичній діяльності вищезазначених підприємств дасть змогу покращити їх фінансове становище та підвищити конкурентні й інвестиційні рейтинги.

The aim of the article is to study the condition of the industrial potential of Ukraine's processing enterprises and the improvement of the managing system under conditions of development of European integration processes. The necessity in revision of the existing approaches to the industrial potential management of the processing enterprises, both at the state, regional and local levels. Has been grounded the management system of such potential under stable or unstable conditions of the enterprises at processing industry. Has been worked out the use of such system in practice of the above enterprises will improve their financial situation and increase competitive and investment ratings.

Ключові слова: управління, виробничий потенціал, переробна промисловість, ресурси, інтеграція.

Keywords: management, industrial potential, processing, resources, integration.

Проблематика: Підписання політичної частини Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС), розширення можливостей виходу національних підприємств на європейський ринок має важливе значення для становлення України як держави з конкурентоспроможною економікою.

Розвиток торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва з країнами – членами ЄС потребує створення сприятливих умов, перш за все, для активізації роботи галузей матеріального виробництва, що створюють продукцію з високою доданою вартістю. До таких галузей, насамперед, відноситься переробна промисловість, яка являє собою сукупність підприємств по обробці та переробці сировини, напівфабрикатів, а також випуску готової продукції.

За підсумками 4 кварталу 2012 р. валова додана вартість підприємств переробної промисловості складала 47320 млн грн, або 12,4 % в загальній структурі ВВП держави. Не дивлячись на зменшення кількості підприємств переробної промисловості та чисельності зайнятих працівників, за останні роки їх частка за підсумками 2012 р. по промисловості в цілому складає 84,8 % або 36767 од. та 64,8 % або 1961,0 тис. осіб відповідно [1]. Дані показники свідчать про суттєву роль переробної промисловості в реалізації інтеграційних намірів та забезпеченні довгострокового економічного зростання нашої держави.

Все це висуває на перший план реалізацію завдань по забезпеченню відповідності продукції українських підприємств переробної промисловості європейським нормам та стандартам. Для цього необхідно створити сприятливі умови для зростання їх виробничого потенціалу та змінити існуючі підходи до управління ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Науково-теоретичні засади управління потенціалом підприємств стали предметом дослідження багатьох науковців. Особливу увагу заслуговують праці, присвячені управлінню потенціалом промислових підприємств таких національних і зарубіжних вчених-економістів, як О. В. Ареф'єва [2], В. Г. Беломестнов [3], О. Л. Горяча [4], М. М. Егоров [3], В. Е. Кантор [5], О. В. Коренков [2], Ю. Г. Левченко [6], Р. О. Толпежников [7] та ін.

Незважаючи на значні наукові доробки, питання управління виробничим потенціалом підприємств переробної промисловості потребують подальших поглиблених досліджень, особливо в умовах зміни кон'юнктури та розширення територіальних меж ринків збуту готової продукції.

Формування цілей статті. Мета статті полягає в дослідженні сучасного стану виробничого потенціалу підприємств переробної промисловості України та вдосконаленні системи управління ним в умовах розвитку інтеграційних процесів з країнами ЄС.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж зупинитися на аспектах управління виробничим потенціалом підприємств переробної промисловості, визначимо склад останнього та проведемо аналіз основних показників, що характеризують його сучасний стан.

Аналізуючи понятійно-категоріальний апарат з проблематики даного дослідження, можна виділити ресурсний, системно-ресурсний, процесноорієнтований, клієнтоорієнтований, витратний, функціональний, інституціональний, за виробничою потужністю та макроекономічний підходи до трактування сутності виробничого потенціалу підприємства. Розглядаючи підприємство як складну, відкриту, динамічну виробничо-технічну, соціально-економічну, та еколого-господарську систему, в даному дослідженні виробничий потенціал будемо розглядати з позицій системно-ресурсного підходу. На жаль, в економічній літературі немає єдиного визначення виробничого потенціалу підприємств. Враховуючи існуючі трактування вищезазначеного терміну та перекладаючи їх на проблематику даного дослідження, під виробничим потенціалом підприємств переробної промисловості будемо розуміти сукупність матеріально-технічних, трудових, фінансових та інформаційних ресурсів, що характеризують його стан.

Аналіз економічних ресурсів [1], що задіяні або отримані підприємствами переробної промисловості в процесі здійснення бізнес-операцій, наведено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Динаміка зміни ресурсів переробних підприємств України, що характеризують їх виробничий потенціал

Показники	Роки				
	2008	2009	2010	2011	2012
Матеріально-технічні ресурси					
Необоротні активи, млн грн у тому числі :	284255,0	307243,7	326169,9	388841,8	409608,7
основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові біологічні активи та інвестиційна нерухомість	204196,5	221874,9	239202,7	296423,9	318650,9
незавершені капітальні інвестиції	40739,9	42252,6	41555,0	52195,8	50521,1
довгострокові фінансові інвестиції	29890,8	33058,7	34084,7	28634,2	29479,4
інші необоротні активи	9427,8	10057,5	11327,5	11587,9	10957,3
Оборотні активи, млн грн у тому числі :	346539,6	379855,1	466514,8	524297,3	551459,2
оборотні активи в запасах товарно-матеріальних цінностей	104659,5	104726,8	127192,0	155407,7	165193,9
дебіторська заборгованість	206606,0	238588,2	295952,6	322508,0	337757,0
поточні фінансові інвестиції	7493,3	10310,3	9402,1	7818,3	9419,0
грошові кошти та їх еквіваленти	19718,3	16725,2	21830,5	26943,7	26433,6
інші оборотні активи	8062,5	9504,6	12137,6	11619,6	12655,7
Витрати майбутніх періодів	4695,1	5437,5	5993,7	3178,9	3277,4
Необоротні активи та групи вибуття	73,0	132,3	146,8	31,1	26,2
Трудові ресурси					
Кількість найманих працівників, тис. осіб	2448,0	2123,7	1972,8	1956,7	1950,4
Витрати на оплату праці	51563,7	44839,7	50405,4	60481,9	70698,8
Фінансові ресурси					
Обсяг реалізованої продукції, млн грн	716745,1	601895,3	781285,7	960282,1	970206,8
Чистий прибуток (збиток), млн грн	-10989,1	-14113,9	-3152,2	4294,9	-11571,9
Власний капітал, у тому числі :	239720,3	235544,5	251389,2	290635,1	286732,3
статутний капітал	110452,9	115320,3	125394,4	135925,2	144831,6
додатковий капітал	87412,4	101208,2	114305,2	120808,3	127830,7
резервний капітал	18032,7	14874,4	14339,5	15066,7	15194,5
нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	28995,0	11838,9	4055,5	26355,5	6620,0
неоплачений та вилучений капітал	5172,7	7697,3	6705,4	7520,6	7744,5
Забезпечення наступних витрат і платежів	4608,8	7369,0	8463,0	18010,3	19814,9
Довгострокові зобов'язання	113844,6	116666,8	127635,0	165122,9	192463,1
Поточні зобов'язання у тому числі :	276617,9	331940,3	410070,1	444794,4	467830,7
короткострокові кредити банків	55801,5	47684,8	60619,7	55002,4	62798,2

поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	9450,0	14772,4	19158,4	21541,4	22171,8
кредиторська заборгованість	211366,4	269483,1	330292,0	368250,6	382860,7
Доходи майбутніх періодів	771,1	1148,0	1267,9	1271,6	1217,1

Узагальнюючі показники, наведені в таблиці 1, можна зробити висновок, що за період 2008-2012 рр. відбулися значні зміни в ресурсній базі підприємств переробної промисловості. До позитивних серед них можливо віднести зростання вартості необоротних активів, особливо основних засобів, обсягу реалізованої продукції, статутного, додаткового і резервного капіталу. Серед показників, які негативно впливають на стан виробничого потенціалу, треба зазначити зростання суми довгострокових та поточних зобов'язань, незначне зменшення кількості найманих працівників.

Зміни в ресурсному потенціалі, як основної складової виробничого потенціалу, впливають на фінансово-економічні показники діяльності [1] даних суб'єктів господарювання (див. табл. 2).

Таблиця 2.

Фінансово-економічні показники діяльності підприємств переробної промисловості України, %

Показники	Роки				
	2008	2009	2010	2011	2012
Частка прибуткових підприємств	62,0	60,5	60,7	63,9	64,1
Частка збиткових підприємств	38,0	39,5	39,3	36,1	35,9
Рентабельність операційної діяльності	3,1	1,4	2,3	2,9	1,8
Рентабельність усієї діяльності підприємств	-1,1	-1,8	-0,3	0,3	-1,1

Частка підприємств, що отримали прибуток, має тенденцію до зростання за роки періоду, що аналізується. Не дивлячись на це, за всі роки періоду, що аналізується, окрім 2011 р., діяльність даних підприємств була збитковою і нерентабельною. Так, в 2012 р. фінансовий результат (сальдо) мав негативне значення і склав 11571,9 млн грн. Це обумовлено тим, що 62,5 % підприємств отримали в звітному році прибуток в сумі 35573,2 млн грн, а 37,5 % підприємств отримали збиток в розмірі 47145,1 млн грн [1].

Оскільки виробничий потенціал впливає на формування ринкового, конкурентоспроможного, економічного та інвестиційного потенціалу підприємств переробної промисловості, при управлінні ним необхідно враховувати не тільки вплив ендогенних, але й екзогенних факторів. Основними серед останніх є державне регулювання, особливо в сфері законодавства, вплив конкурентів, розвиток імпортозаміщувальних виробництв основними країнами – партнерами тощо. В зв'язку з цим проведемо аналіз обсягів зовнішньої торгівлі товарами [1] між Україною та країнами пострадянського і європейського простору, дані якого зведемо в табл. 3.

Таблиця 3.

Обсяг зовнішньої торгівлі товарами, млн. дол. США

Показники	Роки				
	2008	2009	2010	2011	2012
Країни СНД					
Експорт	23166,3	13472,9	18740,6	26177,0	25302,6
Імпорт	33377,8	19692,6	26697,4	37212,4	34452,6
Країни Європи					
Експорт	19732,8	10264,5	13829,6	18442,4	17424,0
Імпорт	30477,0	16233,8	20004,5	27065,9	27556,0

Аналізуючи наведені в таблиці 3 показники і розглядаючи потенційні можливості розвитку національних підприємств переробної промисловості, необхідно враховувати результати діяльності подібних підприємств країн – сусідів СНД і ЄС по причині близькості ринків збуту, наявності об'єктів інфраструктури, розгалужених шляхів сполучення, що дає змогу отримати суттєву економію на транспортних та інших видах витрат, пов'язаних зі здійсненням експортно-імпортних операцій [8].

За підсумками 2012 р. переробна промисловість на душу населення в Україні складала 494,9 дол. США, що є низьким показником в порівнянні з іншими країнами – сусідами, більшість з яких є меншою за кількість населення. Так, даний показник в дол. США по окремим суміжним з Україною державам за звітний рік склав – Словаччина – 3335,3; Угорщина – 2369,8; Польща – 1959,5; Білорусь – 1875,7; Росія – 1832,7; Румунія – 1721,5; Молдова 234,2 [9].

Зміни в географічній структурі експорту-імпорту товарів з країнами СНД і ЄС відбувалися нерівномірно. Серед країн СНД основним торговельним партнером України залишається Росія. Однак, з 2013 р. в зв'язку з вичерпанням можливостей постачання на експорт окремих видів промислової продукції, намітилась тенденція зменшення їх обсягу, яка особливо посилилась на початку 2014 р., особливо в сфері машинобудування та хімічної промисловості.

В зв'язку з цим необхідно шукати потенційні можливості виходу продукції національних підприємств переробної промисловості на нові ринки збуту. Враховуючи євроінтеграційні наміри України та перспективи торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва з країнами ЄС, потрібно переглянути існуючі підходи до управління виробничим потенціалом переробних підприємств як на державному, регіональному, так і локальному рівнях.

Для цього, перш за все, необхідно впровадити інноваційні технології в процес виробництва, що дають змогу економити ресурси; оновити існуючу матеріально-технічну базу даних суб'єктів господарювання; забезпечити відповідність продукції національних підприємств вимогам європейських норм та стандартів; дотримуватися правил чесної та прозорої конкуренції; уникати застосування корупційних методів ведення бізнес-операцій; сприяти розвитку інтелектуальних здібностей персоналу та підвищенню їх кваліфікаційно-освітнього рівня з дотриманням безпечних умов праці.

При цьому потрібно враховувати, що підходи, методи, принципи та засоби управління можуть змінюватися в залежності від того, в якому стані знаходиться підприємство. Управляти виробничим потенціалом стабільно функціонуючих підприємств набагато легше в порівнянні з тими, діяльність яких є проблемною. Виходячи з цього, на рис. 1 наведено систему управління таким потенціалом в умовах розвитку або гальмування зовнішньоекономічних відносин національних підприємств, що викликає появу їх стабільного або навпаки, нестабільного стану.

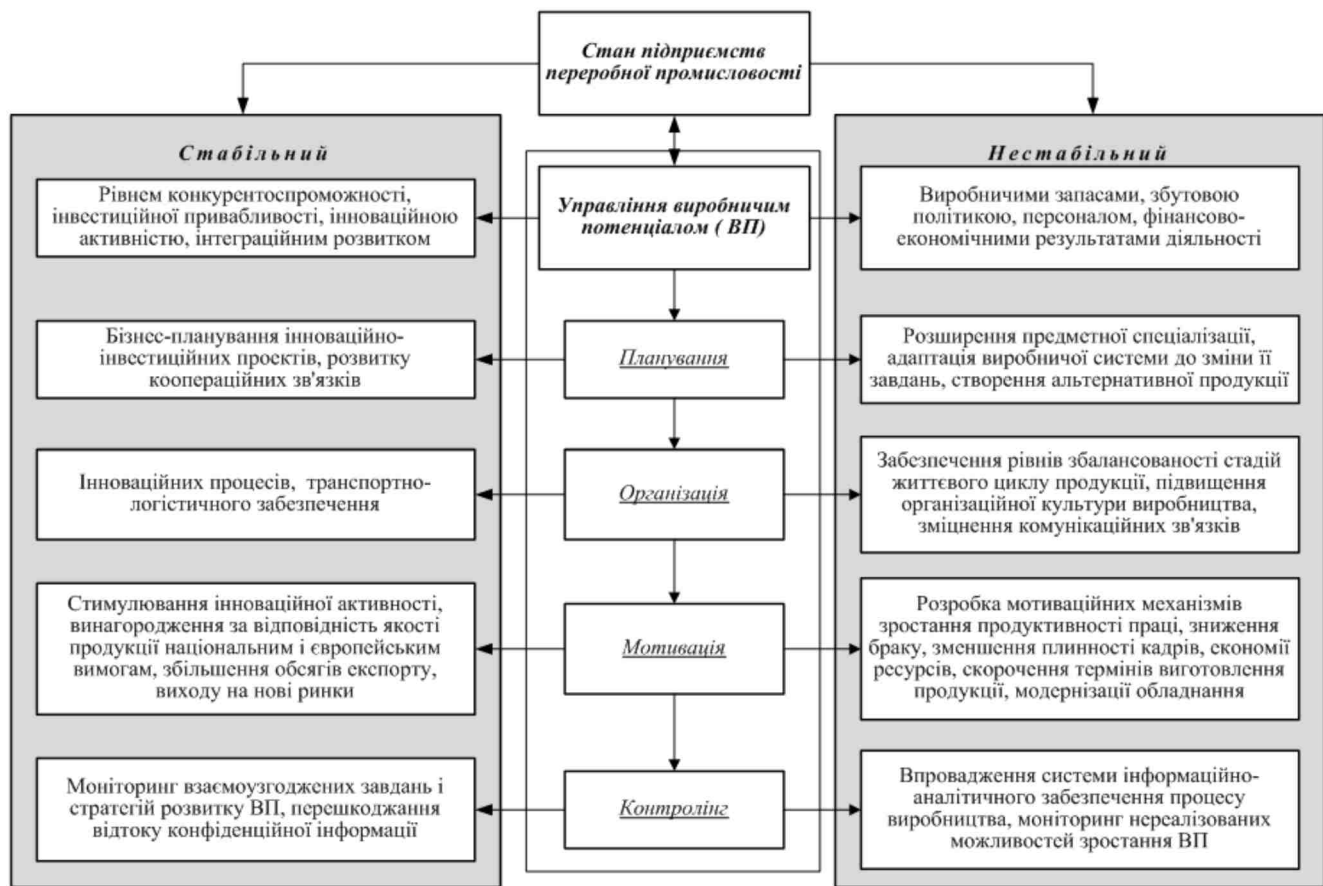

Рис. 1. Система управління виробничим потенціалом підприємств переробної промисловості в умовах розвитку інтеграційних процесів

Висновки. Застосування в практичній діяльності підприємств переробної промисловості запропонованої системи управління виробничим потенціалом дасть змогу покращити фінансово-економічні результати їх діяльності за рахунок швидкого реагування на зміни кон'юнктури ринку, потреби споживачів, розширить джерела отримання своєчасної і достовірної інформації, підвищить їх конкурентні і інвестиційні рейтинги, забезпечить зростання показників зайнятості населення та збільшення податкових надходжень до державного бюджету.

Література:

1. Сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Ареф'єва О.В. Управління потенціалом розвитку промислових підприємств: Монографія / О.В. Ареф'єва, О.В. Коренков. – К.: ГРОТ, 2004. – 200 с.
3. Беломестнов В. Г. Управление потенциалом промышленного предприятия / В. Г. Беломестнов, М. М. Егоров // Российское предпринимательство. — 2011. — № 4 Вып. 2 (182). — с. 74-78. — <http://www.creativeconomy.ru/articles/11790/>
4. Горяча О. Л. Управління виробничим потенціалом промислових підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук.: спец. 08.06.01 „Економіка, організація і управління підприємствами” / О. Л. Горяча. – К., 2006. – 25 с.
5. Кантор В. Е. Управление производственным потенциалом промышленного предприятия в рыночных условиях: [Электронный ресурс] / В. Е. Кантор // Известия Иркутской государственной экономической академии, 2010. – № 6. – Режим доступа: <http://eizvestia.isea.ru/pdf.aspx?id=13959>
6. Левченко Ю. Г. Управління виробничим потенціалом підприємств харчової промисловості / Ю. Г. Левченко, О. А. Чердиченко // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – К.: НУХТ, 2010. – № 35 – С. 128-133.
7. Толпежников Р. А. Проблемы управления совокупным потенциалом промышленных предприятий: [Электронный ресурс] / Р. А. Толпежников // Вісн. Приазов. держ. техн. ун-ту – 2006. – Вип. 16. – С. 307-310. – Режим доступа: <http://eir.pstu.edu/handle/123456789/564>
8. Сич Є.М. Організаційно-економічні проблеми взаємодії транспортних мереж суміжних країн: [монографія] / Є. М. Сич, О. М. Парубець. – К.:Логос, 2012. – 218 с.
9. Международные макроэкономические исследования: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://be5.biz/makroekonomika/manufacturing/manufacturing_ukraine.html

References:

1. State Statistic Service of Ukraine (2014), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 5 May 2011)
2. Aref'ieva, O.V. and Korenkov O.V. (2004), *Upravlinnia potentsialom rozvytku promyslovykh pidpriemstv* [Management of potential industrial], HROT, Kyiv, Ukraine.
3. Belomestnov V. H. and Ehorov M. M. (2011), “Manage potential industrial”, *Rosyjskoe predprynimatel'stvo*, Vol. 4 No. 2 (182), pp. 74-78, available at: <http://www.creativeconomy.ru/articles/11790/>(Accessed 3 May 2011)
4. Horiacha, O. L. (2006), “Management of production potential of industrial enterprises”, Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Organization and Management of Enterprises, European University, Kyiv, Ukraine.
5. Kantor, V. E. (2010) “Management of the production potential industrial enterprise in market conditions”, *Izvestija Irkutskoj gosudarstvennoj jekonomicheskoy akademii*, Vol. 6., available at: <http://eizvestia.isea.ru/pdf.aspx?id=13959/>(Accessed 4 May 2011)
6. Levchenko, Yu. H. and Cherednychenko, O.A. (2010) “Management of the production potential food industry”, *Naukovi pratsi Natsional'noho universytetu kharchovykh tekhnolohij*, NUKhT, Kyiv, Ukraine, vol. 35, pp. 128-133.
7. Tolpezhnikov, R. A. (2006) “Management problems combined potential of industrial enterprises”, *Visnyk Priazovskogo derzhavnogo tehnologichnogo universitetu*,

Vol. 16, pp. 307-310, available at: <http://eir.pstu.edu/handle/123456789/564> (Accessed 4 May 2011)

8. Sych, Ye.M. and. Parubets' O. M. (2012), *Orhanizatsijno-ekonomichni problemy vzajemodii transportnykh merezh sumizhnykh krain*, [Organizational and Economic Problems of interaction between transport networks of the neighboring countries], Lohos, Kyiv, Ukraine.

9. World macroeconomic research (2014) "Pererabatyvajushhaja promyshlennost' Ukrainy", available at: http://be5.biz/makroekonomika/manufacturing/manufacturing_ukraine.html (Accessed 2 May 2011)

Стаття надійшла до редакції 18.05.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"